

การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้: จากปัญหาปากท้องสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

The 16 Provinces Rubber Farmers Association: From Standard Living Problems Towards Changing Policy

สุนทร รักรังค์

Soontorn Rakrong

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand

E-mail: soontorn1233@gmail.com

Received January 29, 2022; Revised March 20, 2023; Accepted March 21, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อตั้งสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม และสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาทางพาราทั้งระบบ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้จำนวน 49 คน โดยกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ที่ปรึกษากรรมการ และผู้แทนองค์กรภาคีอื่น ๆ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม ใช้ข้อมูลเชิงเอกสารมาประกอบการสังเคราะห์ และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ก่อตั้งขึ้นจากผลกระทบของสถานการณ์ราคายางพาราที่ตกต่ำอันเป็นการจุดชนวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาราคายางพารา แต่เมื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเดิม เช่น การชุมนุมประท้วงหรือการปิดถนนไม่บรรลุเป้าหมาย สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้จึงปรับแนวทางโดยเลือกใช้ 6 ยุทธวิธีหลักในการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่ 1) การประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายองค์กรพันธมิตร 2) การสร้างพื้นที่ทางวิชาการ 3) การช่วงชิงอำนาจรัฐบางส่วน 4) การเดินสองขา 5) การสร้างแนวร่วมระดับชาติ 6) การสร้างแนวร่วมในเวทีโลก โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 3 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดของเกษตรกรชาวสวนยาง 2) การขับเคลื่อนแนวคิดสวนยางยั่งยืนสู่การปฏิบัติให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และ 3) การสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของ

หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมสำหรับการพัฒนายางพาราทั้งระบบเพื่อแก้ปัญหาปากท้องเกษตรกรชาวสวนยางได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคม; สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้; การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

Abstract

The purposes of this research article were: 1) to explore an establishment of the 16 Provinces Rubber Farmers Association 2) to study a social movement tactics and 3) to find out a policy recommendation for developing rubber system in Thailand. This research article is quality research by mix methods include a sample of 49 participants as advisers, members of association, representative of other networking organizations, observe and review documentary research. The findings indicated that the 16 Provinces Rubber Farmers Association founded from a global price of rubber and the Thai Public Administration that inefficiency. But the traditional social movement approach, such as demonstration are not working anymore because of global price and domestic politics was unstable. The southern rubber farmers learn to adapt an ideas and tactics, then they develop a new social movement are coordinating with network organization, joining with an academic area, moving to government authorities, two ways strategies, finding a national and global networking, Finally, this article will point out the success of their movement and policy recommendations to the government and civil societies for applying sustainable solution as changing rubber farmer's mindset, implementation a sustainable approach and empowerment the rubber farmers institute.

Keywords: Social Movement; The 16 Provinces Rubber Farmers; Policy Change

บทนำ

จากสถิติปี 2563 ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกยางพาราธรรมชาติเป็นอันดับหนึ่งของโลกมูลค่ากว่า 3,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 30.3 ของมูลค่าการส่งออกยางพาราในตลาดโลก (World's Top Exports, 2020) ยางพารามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคใต้และเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้ประชากรในพื้นที่ ก่อให้เกิดการจ้างงานภาคใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ได้ระบุถึงความสำคัญของยางพาราโดยกำหนดแนวทางการรักษารัฐนการผลิตยางพาราในภาคใต้

ให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อเป็นฐานการสร้างรายได้ให้กับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ท่ามกลางอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกยางพาราและการให้ความสำคัญของภาครัฐเกษตรกรชาวสวนยางกลับได้รับผลตอบแทนจากห่วงโซ่คุณค่าในอุตสาหกรรมยางเพียงเล็กน้อย ยิ่งไปกว่านั้น คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางกลับไม่พัฒนาขึ้นตามมูลค่ายางพาราในตลาดโลก เนื่องจากกลไกราคายางพาราในตลาดโลกขึ้นกับปริมาณความต้องการใช้ยางพาราธรรมชาติในแต่ละช่วงเวลามีความไม่แน่นอนสูงส่งผลให้ราคายางพาราตกต่ำในบางช่วง นอกจากนี้ ส่วนหนึ่งของปัญหาราคายังเป็นผลมาจากการบริหารงานของภาครัฐในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมยางพาราทั้งระบบที่ขาดประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ผลพวงจากปัญหาราคายางพาราที่เรื้อรังส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ตกเป็นผู้แบกรับผลพวงจากปัญหาราคายางพาราที่ไร้เสถียรภาพ ก่อให้เกิดปัญหาปากท้อง ปัญหาหนี้ครัวเรือน ปัญหาสังคม และชุมชน ฯลฯ และปัจจัยผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้คือ ราคายางที่ตกต่ำในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในช่วงวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ซึ่งราคายางตกลงถึง 36 บาทต่อกิโลกรัม และปรับตัวสูงขึ้น 120 บาทต่อกิโลกรัมในช่วงช่วงปี พ.ศ. 2552 ต่อมาสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ราคายางลดลงอย่างต่อเนื่องมาอยู่ที่ 80 บาทต่อกิโลกรัม ดังนั้น หนทางเดียวที่เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้จะสะท้อนข้อเรียกร้องต่อภาครัฐให้แก้ไขปัญหาราคายางพาราได้คือการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้วิธีการชุมนุมประท้วง และปิดเส้นทางสัญจรเป็นเครื่องมือในการกดดันให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงราคายางพาราให้อยู่ในอัตราที่เกษตรกรชาวสวนยางพึงพอใจ

การเคลื่อนไหวเรียกร้องการแก้ปัญหาราคายางพาราของเกษตรกรซึ่งต่อมาได้รับการพัฒนาไปสู่การก่อตั้งเป็นสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายหรือหวังผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ ในระยะเริ่มแรกผู้ร่วมขบวนการอาจจะมีหรือไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม แต่เมื่อขบวนการมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นมีการขยายตัวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนระบบค่านิยม สถาบัน และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มสังคมต่าง ๆ หรือระหว่างรัฐกับประชาชนได้ โดยการเข้าร่วมขบวนการของประชาชนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวผู้เข้าร่วมได้เป็นสำคัญ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและจิตสำนึกทางการเมืองพร้อมกับการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ มิติทางการเมือง บทบาทของตนเองในสังคมและในจักรวาลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในขบวนการทางสังคม เช่น การเดินขบวน การสร้างเครือข่ายระหว่างกัน เป็นต้น (ผาสุกพงษ์ไพจิตร, 2545) ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มเหล่านี้ได้รวมตัวกันเพื่อนำเสนอข้อมูลและทางออกในการแก้ปัญหาผ่านการเคลื่อนไหวกดดัน การยื่นข้อเรียกร้องเพื่อให้ภาครัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของกลุ่มตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มเหล่านี้ยังนำเสนอข้อมูลและเรียกร้องไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่มีใช้รัฐเพื่อสร้างความเข้าใจนำไปสู่การเคลื่อนไหวร่วมกันในมิติต่าง ๆ ร่วมกัน

การเคลื่อนไหวเหล่านี้เรียกว่า “การเคลื่อนไหวทางสังคม” (Social movement) โดยคำว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” เริ่มใช้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เพื่ออธิบายถึงขบวนการประท้วงทางการเมืองและสังคม (Political Protest and Social Protest) ที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสและพื้นที่อื่น ๆ ของยุโรประยะนั้น ต่อมาได้มีการใช้คำว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” และ “พลังทางการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับสภาพที่เป็นอยู่ของสังคม” เป็นขบวนการทางสังคมที่แสดงพลังความต้องการของบุคคลจากอาชีพเดียวกันหรือชนชั้นเดียวกัน เช่น คนงานหรือชนชั้นกรรมาชีพ ขบวนการทางสังคมจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้นหรืออาชีพซึ่งเป็นตัวยึดโยงผู้คนเข้าเป็นหมู่เหล่า (ซูลิรัตน์ เจริญพร, 2542) นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมยังได้รับการตีความไปถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต บรรทัดฐานของสังคม ไม่เฉพาะการปฏิรูปทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเท่านั้น แต่ยังมุ่งหวังที่จะบรรลุเป้าหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และสิทธิส่วนบุคคล แต่ไม่อาจเป็นไปได้ภายใต้บรรทัดฐานแบบดั้งเดิม การเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นจากความไม่พอใจของคนในสังคมจนนำไปสู่สภาวะผิดปกติในจิตใจ เช่น ความรู้สึกแปลกแยก การรับรู้เข้ากันไม่ได้ หรือความรู้สึกสูญเสีย ความรู้สึกด้อยค่าของคนในสังคม และถึงจุดวิกฤติจึงเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมในเชิงปฏิบัติ และนำไปสู่สร้างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขึ้น กลุ่มเหล่านี้ก็จะพัฒนาเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้ตามต้องการ (Jenkins, 1983)

แนวคิดข้างต้นจึงเป็นแนวทางในการศึกษาการเคลื่อนไหวของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ กล่าวคือ การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) วัฒนธรรมของผู้ร่วมเคลื่อนไหว ความเชื่อ ความคิด ค่านิยมที่ผู้เข้าร่วมมีร่วมกัน 2) การจัดโครงสร้างองค์กร ผู้นำกลุ่มสมาชิกที่เป็นแกนนำ 3) พันธมิตรขององค์กรเคลื่อนไหว และเครือข่ายองค์กรเคลื่อนไหว องค์กรประชาชนระดับบรากหญ้าและสื่อมวลชนด้วย 4) ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว 5) ท่าที การดำเนินงาน การเคลื่อนไหวของคู่ขัดแย้ง โดยบทบาทของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เริ่มต้นจากการรวมตัวกันของเกษตรกร การเรียนรู้จากประสบการณ์ ตลอดจนการปรับแนวคิดและยุทธวิธีจนนำมาซึ่งการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้อย่างมีนัยสำคัญต่อภาคการเกษตรและสังคมไทย และสามารถเป็นบทเรียนให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้
2. ศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้
3. สร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหาทางพาราทั้งระบบให้กับเกษตรกรชาวสวนยาง

ทั่วประเทศ

การทบทวนวรรณกรรม

ผลพวงจากปัญหาทางพาราที่เรื้อรังส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ตกเป็นผู้แบกรับผลพวงจากราคายางพาราที่ไร้เสถียรภาพ ก่อให้เกิดปัญหาปากท้อง ปัญหาหนี้ครัวเรือน ปัญหาสังคมและชุมชน ฯลฯ หนทางเดียวที่เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้จะสะท้อนข้อเรียกร้องต่อภาครัฐให้แก้ไขปัญหาราคายางพาราได้คือการก่อตัวของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้วิธีการชุมนุม ประท้วง และปิดเส้นทางสัญจร เป็นเครื่องมือในการกดดันให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงราคายางพาราให้อยู่ในอัตราที่เกษตรกรชาวสวนยางพึงพอใจ การเคลื่อนไหวเรียกร้องการแก้ปัญหาราคายางพาราของเกษตรกรต่อมาได้รับการพัฒนาไปสู่การก่อตั้งเป็นสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายหรือหวังผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ ในระยะเริ่มแรกผู้ร่วมขบวนการอาจจะมีหรือไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม แต่เมื่อขบวนการมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น มีการขยายตัวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนระบบค่านิยม สถาบัน และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มสังคมต่าง ๆ หรือระหว่างรัฐกับประชาชนได้ โดยการเข้าร่วมขบวนการของประชาชนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวผู้เข้าร่วมได้เป็นสำคัญ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและจิตสำนึกทางการเมือง พร้อมกับการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ มิติทางการเมือง บทบาทของตนเองในสังคมและในจักรวาลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในขบวนการทางสังคม เช่น การเดินขบวน การสร้างเครือข่ายระหว่างกัน เป็นต้น (ผาสุกพงษ์ไพจิตร, 2545) กลุ่มเหล่านี้ได้รวมตัวกันเพื่อนำเสนอข้อมูลและทางออกในการแก้ปัญหาผ่านการเคลื่อนไหวกดดัน การยื่นข้อเรียกร้องเพื่อให้ภาครัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของกลุ่มตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

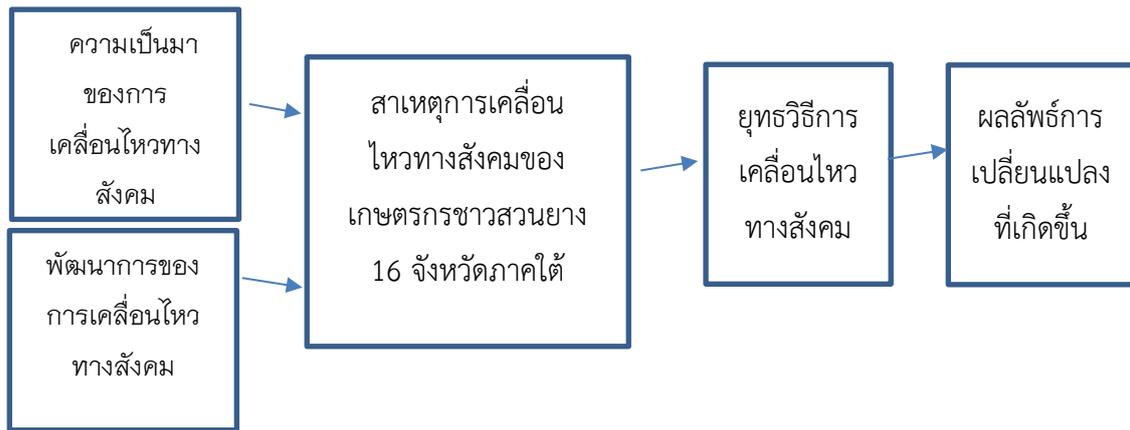
การเคลื่อนไหวของกลุ่มเหล่านี้ยังนำเสนอข้อมูลและเรียกร้องไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่มีรัฐเพื่อสร้างความเข้าใจนำไปสู่การเคลื่อนไหวร่วมกันในมิติต่าง ๆ ร่วมกัน การเคลื่อนไหวเหล่านี้เรียกว่า “การเคลื่อนไหวทางสังคม” (Social movement) โดยคำว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” เริ่มใช้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เพื่ออธิบายถึงขบวนการประท้วงทางการเมืองและสังคม (Political Protest and Social Protest) ที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสและพื้นที่อื่น ๆ ของยุโรปยุคนั้น ต่อมาได้มีการใช้คำว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” และ “พลังทางการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับสภาพที่เป็นอยู่ของสังคม” เป็นขบวนการทางสังคมที่แสดงพลังความต้องการของบุคคลจากอาชีพเดียวกันหรือชนชั้นเดียวกัน เช่น คนงานหรือชนชั้นกรรมาชีพ ขบวนการทางสังคมจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้นหรืออาชีพซึ่งเป็นตัวยึดโยงผู้คนเข้าเป็นหมู่เหล่า (ซูลีรัตน์ เจริญพร, 2542, น. 5-9) นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมยังได้รับการตีความไปถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต บรรทัดฐานของสังคม ไม่เฉพาะการปฏิรูปทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งหวังที่จะบรรลุเป้าหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และสิทธิส่วนบุคคล แต่ไม่อาจเป็นไปได้ภายใต้บรรทัดฐานแบบดั้งเดิม การเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นจากความไม่พอใจของคนในสังคมจนนำไปสู่สภาวะผิดปกติในจิตใจ เช่น ความรู้สึกแปลกแยก การรับรู้เข้ากันไม่ได้ หรือความรู้สึกสูญเสีย ความรู้สึกค่างค่าของคนในสังคม และถึงจุดวิกฤติจึงเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม

ในเชิงปฏิบัติ และนำไปสู่สร้างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขึ้น กลุ่มเหล่านี้ก็จะพัฒนาเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรมได้ตามต้องการ (Jenkins, 1983)

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความนี้มุ่งตอบวัตถุประสงค์การศึกษาการวิเคราะห์ความเป็นมาและพัฒนาการของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม และการถอดบทเรียนเพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ประกอบด้วย 1) แนวคิดการถดถอยแบบดั้งเดิม (Traditional breakdown theories) ซึ่งอธิบายว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นจากความไม่พอใจของคนในสังคม สืบเนื่องจากผู้คนในสังคมมีความตึงเครียดนำไปสู่สภาวะผิดปกติในจิตใจ เช่น ความรู้สึกแปลกแยก การรับรู้ว่าเข้ากันไม่ได้ (cognitive dissonance) หรือความรู้สึกสูญเสียความรู้สึกด้อยค่า (relative deprivation) ของคนในสังคม กระทั่งถึงจุดวิกฤติจึงเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้น 2) แนวคิดการประกอบสร้าง (Constructionist Approaches) โดย Klandermans เสนอว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดจากการมองเห็นสถานการณ์คนละแง่มุม และมีความเชื่อที่แตกต่างกัน ในกรณีที่ผู้มีอำนาจถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่มีความชอบธรรม การปกครองของกลุ่มนี้จะถูกตีความว่า เป็นการทำตามกระบวนการทางกฎหมาย แต่ผู้มีอำนาจถูกมองว่า ไม่มีความชอบธรรมแล้ว พฤติกรรมเกี่ยวกันนั้นอาจถูกตีความว่า เป็นกระบวนการกดขี่ 3) แนวคิดการระดมทรัพยากร (Resource mobilization Theory) (Jenkins, 1983) อธิบายว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มประชาชนที่มีความคับข้องใจต่อสังคมที่มารวมตัวกันและเริ่มมีทรัพยากรมากขึ้นจึงเกิดการก่อตั้งองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคม องค์กรเหล่านี้มีหน้าที่ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ทุกรูปแบบมาสนับสนุนการเคลื่อนไหว นำมาซึ่งพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมตามเจตนารมณ์และเป้าประสงค์ขององค์กร (Schwartz, 1976) และ 4) แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ของยุโรป (The European new social movement Approach) โดย Klandermans เสนอว่า องค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมคือการถักทอสังคมเข้าด้วยกัน สร้างพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นอิสระ สร้างอัตลักษณ์ใหม่ (Cohen, 1985) เช่น การเคลื่อนไหวเรื่องผู้หญิง โดยการเคลื่อนไหวสมัยใหม่นี้ต่างจากการเคลื่อนไหวแบบเก่า คือ การเคลื่อนไหวแบบนี้มีลักษณะที่เรียกว่า “identity-oriented paradigm” ในกระบวนการเคลื่อนไหวจะสร้าง/เสริม/ปกป้องอัตลักษณ์ และนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (solidarity) ของผู้เข้าร่วมองค์กรเคลื่อนไหวไม่ใช่เครื่องมือที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมแต่องค์กรเคลื่อนไหวนั่นเองนั่นคือการเปลี่ยนแปลงสังคม

ทั้งนี้สามารถเขียนแผนภูมิกรอบการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สืบค้นและเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการเข้าสู่พื้นที่ โดยมีแหล่งข้อมูล (Key Informant) ประกอบด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทเป็นที่ประจักษ์ชัดในสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ โดยเลือกพื้นที่การทำวิจัยที่เป็นพื้นที่หลักในการเคลื่อนไหวของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเข้าสู่พื้นที่ผู้วิจัยใช้วิธีการสอบถาม นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของประชากรและกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมาถอดบทเรียนแนวคิดและยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ และข้อมูลที่ได้นำมาประกอบกับการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารทางราชการต่าง ๆ ข่าวสารในสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อออนไลน์ เป็นต้น โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎี “การเคลื่อนไหวทางสังคม” (Social Movement) อาทิ แนวคิดของ John Wilson, James Wood Maurice Jackson, Mayer N. Zald และ John David McCarthy มาเป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูล ประมวลผล ถอดบทเรียนพัฒนาการและยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้านการเคลื่อนไหวทางสังคม ตลอดจนสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาทางพาราทั้งระบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

บทความนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่น่าเชื่อถือ (Key Informant) จากกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทเป็นที่ประจักษ์ชัดในการเคลื่อนไหวของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ จำนวนรวม 49 คน ประกอบด้วย ที่ปรึกษาสมาคมฯ จำนวน 10 คน กรรมการสมาคมฯ จำนวน 10 คน สมาชิกสมาคมฯ จำนวน 16 คน และผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่ายสมาคมฯ 13 องค์กร จำนวน 13 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการตั้งคำถามปลายเปิดถึงแรงผลักดันให้เกิดการก่อตั้งสมาคมฯ ประสบการณ์และยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา

ยางพาราทั้งระบบเพื่อแก้ไขปัญหายางพาราให้กับเกษตรกรชาวสวนยางทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืน เป็นต้น แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์เนื้อหา และสรุปผล ขณะเดียวกันใช้เครื่องมือการเข้าสู่พื้นที่ที่สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางสังคม ผ่านการสังเกต และเก็บข้อมูลโดยแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เช่น การประชุมกลุ่มของสมาคม เป็นต้น

ผลการวิจัย

ผลการศึกษามีข้อค้นพบใน 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและพัฒนาการของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ 2) ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ และ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหายางพาราทั้งระบบให้กับเกษตรกรชาวสวนยางทั่วประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นมาและพัฒนาการของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้

สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีจุดเริ่มต้นมาจากบริบทสถานการณ์ราคายางพาราที่ตกต่ำเป็นตัวจุดชนวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ที่เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2532 จากการชุมนุมปิดสถานีรถไฟทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ระหว่างการชุมนุมได้มีปราชญ์ชาวบ้านนำโดย นายประยงค์ รณรงค์ นายบุญส่ง นันทอง และนายอุทัย สอนหลักทรัพย์ ปราศรัยเสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรเกษตรกรชาวสวนยาง หลังจากนั้น ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีนโยบายสนับสนุนสถาบันเกษตรกร (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2534) กรมส่งเสริมการเกษตรจึงเดินทางสนับสนุนการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร โดยให้ขึ้นทะเบียนสมาคมชาวสวนยางภาคใต้ 14 จังหวัด และจดทะเบียนสมาคมชาวสวนยางในภาคอื่น ๆ (อุทัย สอนหลักทรัพย์, สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2563) นอกจากนี้ นายประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์ชาวบ้าน ยังมีแนวคิดว่าการชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแทรกแซงปัญหาราคายางพารานั้นมิใช่ทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืน จึงเริ่มรวมกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา สร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (ประยงค์ รณรงค์, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2563)

ขณะที่การกำหนดนโยบายของภาครัฐต่อปัญหาราคายางพารายังเป็นไปในลักษณะของการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าตามสถานการณ์ยางพาราดตลาดโลก ขาดทิศทางที่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่อง และขาดการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน แต่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยการแทรกแซงกลไกราคายางพารา การเร่งปลูกยางพาราทั่วประเทศโดยมิได้ประเมินสถานการณ์ความต้องการยางพาราในตลาดโลกระยะยาว หรือการใช้มาตรการมอบเงินเยียวยาซึ่งไม่ครอบคลุมถึงเกษตรกรชาวสวนยางชายขอบ ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2540 เกษตรกรชาวสวนยางทั่วประเทศร่วมกับมูลนิธิแผ่นดินหมู่บ้านได้ร่างแผนแม่บทยางพาราไทย ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลและเกษตรกรชาวสวนยางให้มีการจัดตั้งองค์กรเกษตรกรเป็นสมาคม กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ รวมตัวกันพึ่งพาตนเองเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางขึ้นกลางน้ำ และยกระดับไปถึงอุตสาหกรรม

ปลายน้ำ ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อดำเนินการตามแผนแม่บท แต่แผนแม่บทดังกล่าวไม่ได้รับการตอบรับจากรัฐบาลในช่วงระยะเวลาดังกล่าว (ประยงค์ รัตนรงค์, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2563)

สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ เริ่มดำเนินงานอย่างเป็นทางการผ่านการจดทะเบียนที่จังหวัดชุมพรตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์การก่อตั้งสมาคมเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของราคายางพารา เป็นตัวแทนของเกษตรกรชาวสวนยาง ส่งเสริมและให้คำแนะนำเกษตรกรชาวสวนยาง สร้างอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง และสร้างความร่วมมือกับองค์กรการกุศลเพื่อการกุศลและองค์กรสาธารณประโยชน์เพื่อสาธารณประโยชน์ (ฐานเศรษฐกิจ, 2564) โดยสมาชิกมาจากตัวแทนของเครือข่ายเกษตรกรชาวสวนยาง 14 จังหวัดภาคใต้ และอีก 2 จังหวัด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้น 16 คน กำหนดยุทธศาสตร์ของสมาคมในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม ได้แก่ สิทธิเกษตรกรชาวสวนยาง สวัสดิการเกษตรกรชาวสวนยาง การผลักดันสวนยางยั่งยืนและสุขภาพชาวสวนยาง การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรชาวสวนยาง และการพัฒนาอุตสาหกรรมใต้ถุน (ประยงค์ รัตนรงค์, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2563)

2. ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้

บทความวิจัยนี้มีข้อค้นพบด้านยุทธวิธีการขับเคลื่อนของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้

1) ยุทธวิธีการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายองค์กรพันธมิตร เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ใช้วิธีการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายองค์กรพันธมิตรผ่านการมีส่วนร่วมร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยซึ่งเคลื่อนไหวประเด็นทางการเมืองระดับชาติ เนื่องจากในเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยมีกลุ่มเกษตรกรที่หลากหลายมารวมตัวกัน โดยกลุ่มเครือข่ายหลักที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวร่วมกับเกษตรกรชาวสวนยางคือ กลุ่มเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันและเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าว เพราะเกษตรกรในภาคใต้มีจุดร่วมคือการมีวิถีการเพาะปลูกที่หลากหลาย เช่น ครัวเรือนหนึ่งปลูกทั้งยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมะพร้าว โดยหลังจากเก็บเกี่ยวประสบการณ์และสร้างเครือข่ายระหว่างเข้าร่วมเคลื่อนไหวร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหลังปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้ได้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อปัญหาราคายางพารา โดยการอาศัยเครือข่ายเกษตรกรในภาคใต้ที่เคยอยู่ในแนวร่วมการชุมนุมของพันธมิตรฯ มาเป็นกำลังในการขับเคลื่อนทางสังคม

2) ยุทธวิธีการสร้างพื้นที่ทางวิชาการ สมาคมชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้และภาคีเครือข่ายเกษตรกรชาวสวนยางและปาล์มน้ำมัน 16 จังหวัดภาคใต้ได้จัดเวทีวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้และสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2557 โดยเชิญนักวิชาการทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รวมอภิปรายแนวทางการแก้ปัญหายางพาราตกต่ำทั้งระบบ รวมทั้งหาแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตชาวสวนยาง โดยผลสรุปจากการจัดเวทีวิชาการชี้ให้เห็นว่าต้องมีการกำหนดราคายางพาราที่เหมาะสมในอัตราที่เกษตรกรสามารถยังชีพได้ ส่งเสริมการเพิ่มปริมาณการใช้ยางพาราภายในประเทศ

และการตระหนักถึงสิทธิของเกษตรกร คนกรีดยาง และคนทำสวนยางที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และชาวสวนยางชายขอบ (เมเนเจอร์ออนไลน์, 2557)

3) ยุทธวิธีมีส่วนร่วมร่วมกับกลไกภาครัฐ ปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เสนอ พระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทยเข้าสู่สภานิติบัญญัติ กฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นที่กล่าวขานจากเครือข่ายเกษตรกรชาวสวนยางว่าเป็น “ฉบับนายทุนร่าง” เนื่องจากมองว่าเกษตรกรชาวสวนยางในระดับรากหญ้าถูกกีดกันออกไป เช่น สัดส่วนของคณะกรรมการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 11 คน กำหนดให้มีผู้แทนของเกษตรกรชาวสวนยางเพียง 1 คนเท่านั้น นอกจากนั้น ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังมีการนิยาม “เกษตรกรชาวสวนยาง” ที่ไม่ครอบคลุมถึงคนกรีดยาง กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้จึงปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวมาสู่การคัดค้านกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อชาวสวนยางชายขอบ ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เกษตรกรชาวสวนยางได้ยื่นหนังสือคัดค้านร่างพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) และเสนอให้นายสุนทร รัชชรงค์ เป็นผู้แทนของชาวสวนยางเป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย กระทั่งมีการประกาศใช้ในวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 (คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย, 2558)

การมีส่วนร่วมร่างกฎหมายเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ เพราะสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์แล้วว่าการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิมอาจไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ จึงจำเป็นต้องปรับยุทธวิธีในการขับเคลื่อนประเด็น บทบาทของตัวแทนสมาคมมีโอกาสเข้าร่วมเป็นอนุกรรมาธิการและที่ปรึกษาซึ่งประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการโน้มน้าวให้บรรดาสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เข้าใจสถานการณ์และบทบาทของเกษตรกรชาวสวนยางมากขึ้น

การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างกฎหมายจึงเป็นก้าวอย่างที่สำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมที่สามารถรุกไปถึงการใช้อำนาจนิติบัญญัติได้ในการผลักดันข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวสวนยางชายขอบเพื่อยกระดับรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง และการรักษาเสถียรภาพราคายางได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นจากมุมมองของเกษตรกรจึงถือว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายการเกษตรที่ก้าวหน้ามากที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศไทย

4) ยุทธวิธีเดินสองขา จากประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางซึ่งพบว่าการใช้วิธีการเคลื่อนไหวด้วยการชุมนุมประท้วงเพียงวิธีเดียวไม่ประสบผลสำเร็จ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกษตรกรชาวสวนยางได้อย่างยั่งยืน กลุ่มชาวสวนยางเริ่มใช้ยุทธศาสตร์ “การเดินสองขา” ที่ประกอบไปด้วย “ขาที่หนึ่ง” ยังคงใช้วิธีการชุมนุมประท้วงแต่เป็นการปรับการชุมนุมในรูปแบบใหม่ คือ การยื่นหนังสือและการใช้ “Flash Mob” เคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ และ “ขาที่สอง” คือ การเคลื่อนไหวด้วยกลไกของการยางแห่งประเทศไทยในนามของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ โดยส่งผู้แทนสมาคมฯ เข้าไปเป็นอนุกรรมการงบประมาณและอนุกรรมการสวัสดิการของการยางแห่งประเทศไทยซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอประเด็นการขึ้นทะเบียนเกษตรกรชาวสวนยางซึ่งระเบียบข้อบังคับของการ

ยางแห่งประเทศไทยขัดต่อพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย นำมาซึ่งการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขประกาศการยางแห่งประเทศไทยให้สามารถขึ้นทะเบียนคนกรีดยางรายย่อยที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นเกษตรกรชาวสวนยางตามกฎหมายได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560)

5) ยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมระดับชาติ เมื่อบทบาทของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้เริ่มเข้าสู่กลไกภาครัฐได้แล้ว ก้าวต่อมาคือการสร้างแนวร่วมระดับชาติ โดยนายสุนทร รักษ์รงค์ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการดำเนินการตามกติกาในที่ประชุมองค์การชุมชนตำบลระดับชาติ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายการปฏิรูปยางพาราทั้งระบบเข้าสู่ที่ประชุมของสภาองค์การชุมชนตำบลระดับชาติ ครั้งที่ 10 ในปี พ.ศ. 2560 โดยคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่นำข้อเสนอส่งไปยังประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อให้คณะรัฐมนตรีรับทราบ บทบาทในคณะกรรมการนี้ถือเป็นการสร้างแนวร่วมใหม่ของเกษตรกรชาวสวนยางที่ขยายวงกว้างออกไปในระดับชาติ (สยามรัฐ, 2564) นอกจากนี้ สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ยังขยายบทบาทเข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ สื่อสาธารณะไทยพีบีเอส ในช่วงปี พ.ศ. 2561 (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2561) มีส่วนสำคัญในการขยายชุดความคิดและการขับเคลื่อนของเกษตรกรชาวสวนยางเข้าไปในพื้นที่สื่อสาธารณะ อันเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดในการขับเคลื่อนประเด็นสวนยางยั่งยืนและความทุกข์ยากของเกษตรกรชาวสวนยางและคนกรีดยางสู่สังคม

นอกจากนี้ ยังมีการขยายบทบาทเข้าไปเป็นคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิในที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ เป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิในที่ดินทำกินเพื่อนำมาแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรชาวสวนยางที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ รวมถึงการเข้าเป็นสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ โดยมีบทบาทในการผลักดันประเด็นสุขภาพชาวสวนยาง เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางมีปัญหาสุขภาพะทางกาย ได้แก่ มีโรคทางสายตาเพราะต้องทำงานในพื้นที่ที่มีแสงน้อย โรคข้อจากการเดินขึ้นลงที่สูง โรคระบบทางเดินหายใจจากการอยู่ในสภาพอากาศที่มีออกซิเจนต่ำ โรคที่เกิดจากการใช้สารฟิมพลังงาน และอันตรายจากการถูกสัตว์กัดต่อย เป็นต้น ปัญหาสุขภาพะทางใจ ได้แก่ ความเครียดจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ ปัญหาสุขภาพะทางปัญญา ได้แก่ การเปลี่ยนแนวคิดจากการทำสวนยางเชิงเดี่ยวมาเป็นการทำสวนยางยั่งยืน ปัญหาสุขภาพะทางสังคม ได้แก่ การนอนหัวค่ำเพื่อตื่นเข้ามีดไป กรีดยาง ทำให้ไม่สามารถร่วมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างปกติเหมือนคนอาชีพอื่น (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560)

6) ยุทธวิธีการสร้างแนวร่วมในเวทีโลก บทบาทของเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้มีได้จำกัดอยู่ภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังคงขยายบทบาทและการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนออกไปยังต่างประเทศ โดยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ และสภาเครือข่ายเกษตรกรชาวสวนยางแห่งประเทศไทย (สคยท.) ได้เสนอชื่อให้นายสุนทร รักษ์รงค์ และนายสุวิทย์ ทองหอมไปทำกิจกรรมร่วมกับเวทีระดับชาติและระดับนานาชาติที่เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งการ

อยู่ในกระบวนการของเครือข่ายระหว่างประเทศ ได้แก่ แผนปฏิบัติการการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้าของสหภาพยุโรป (The European Union : Forest Law Enforcement, Governance and Trade – EU FLEGT) องค์การจัดการเรื่องเกี่ยวกับป่าไม้แบบไม่หวังผลกำไร (Forest Stewardship Council – FSC.) และเวทีระดับโลกเพื่ออย่างธรรมชาติที่ยั่งยืน (Global Platform for Sustainable Natural Rubber – GPSNR) เป็นต้น ในเวที GPSNR นายสุนทร รัชชรงค์ได้แสดงชุดความคิดการสร้างกองทุนสวนยางสีเขียว (สวนยางยั่งยืน) เพื่อให้ GPSNR สนับสนุนเงินทุนการทำสวนยางยั่งยืนไปทั่วโลก โดยให้อุตสาหกรรมสกปรก (Dirty Rubber Industry) เป็นผู้รับผิดชอบสิ่งแวดล้อม เพื่อลดสภาวะโลกร้อน (Green House Effect) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีอภิปฎิเสถียรโลกเสรีนิยมได้ การเข้าไปเรียนรู้ให้เท่าทันและทัดเทียมจึงจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียของยางพาราทั้งระบบ รวมถึงเพื่อให้ทุกฝ่ายในห่วงโซ่การผลิตและแปรรูปยางพาราต้องรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรประโยชน์ให้แก่ทุกกลุ่มโดยเฉพาะชาวสวนยางรายย่อยและคนกรีดยาง

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหายางพาราทั้งระบบให้กับเกษตรกรชาวสวนยางทั่วประเทศ

จากผลการศึกษาข้างต้น วิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ไขปัญหายางพาราให้กับเกษตรกรชาวสวนยางทั่วประเทศ ดังนี้

1) การเปลี่ยนกระบวนการทางความคิด (Mindset) ของเกษตรกรชาวสวนยาง เกษตรกรไทยติดกับดักระบบอุปถัมภ์หวังพึ่งและยึดติดการทำเกษตรเคมีเชิงเดี่ยว จำเป็นต้องให้เกษตรกรชาวสวนยางปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดด้วยการหันมาพึ่งพาตนเอง รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจุบันพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางมีแต่ข้อเสนอต่อภาครัฐ แต่เกษตรกรชาวสวนยางกลับไม่มีข้อเสนอในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง เช่น การลดค่าใช้จ่ายในสวนยาง การปรับเปลี่ยนสวนยางเชิงเดี่ยวมาเป็นสวนยางยั่งยืน เป็นต้น

2) การขับเคลื่อนแนวคิดสวนยางยั่งยืนสู่การปฏิบัติให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้เริ่มปรับเปลี่ยนการทำสวนยางเชิงเดี่ยวมาทำสวนยางยั่งยืนเมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยปรับเปลี่ยนสวนยางเชิงเดี่ยวให้เป็นป่ายางที่มีสมดุลนิเวศ ด้วยการปลูกยางเพียง 40-50 ต้นต่อไร่ มีเป้าหมายเพื่อลดต้นทุน สร้างงานเพิ่ม เสริมรายได้ ให้กับเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ โดยการปลูกพืชร่วมยาง ปลูกต้นไม้ยืนต้นที่มีค่าทางเศรษฐกิจ และทำเกษตรผสมผสาน ผลผลิตยางจากสวนยางยั่งยืนอยู่ที่ประมาณ 40-44 ต้นต่อไร่ เมื่อสมดุลนิเวศ จะมีปริมาณน้ำมากกว่าสวนยางเชิงเดี่ยว 76-80 ต้นต่อไร่ ถึง 2 เท่า การขับเคลื่อนแนวคิดสวนยางยั่งยืนไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมจะต้องอาศัยการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรชาวสวนยาง ในการเผยแพร่องค์ความรู้ จัดทำสวนยางยั่งยืนต้นแบบ และการสร้างมาตรการจูงใจจากภาครัฐผ่านการสนับสนุนด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ หากแนวคิดการทำสวนยางยั่งยืนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมสามารถบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรชาวสวนยางจากความผันผวนของราคายางพาราได้

3) การสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง การรวมตัวของเกษตรกรชาวสวนยางระดับชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน จะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางสู่ความยั่งยืน กิจกรรมที่ควรส่งเสริมให้สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนดำเนินการประกอบด้วย การฝึกอบรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางพาราทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด รวมทั้งการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพาราทั้งระบบอย่างสร้างสรรค์

การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาพาราทั้งระบบสู่ความยั่งยืนจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ต้องเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่องโดยการประยุกต์ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเดิมให้สอดคล้องกับบริบทด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสมาคมชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ควรเน้นการสร้างเวทีกึ่งวิชาการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวสวนยางกับนักวิชาการเพื่อนำไปรู้การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของเกษตรกรชาวสวนยาง รวมทั้งเพื่อการรับรู้ข้อมูลใหม่ของนักวิชาการเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการ ร่วมมือและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของการยางแห่งประเทศไทยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 และร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในต่างประเทศเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์นำไปสู่การพัฒนาสวนยางอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของปัจเจกบุคคลที่มีความคิดเห็นหรือความเชื่อร่วมกันบางประการ ผู้ร่วมเคลื่อนไหวเป็นเกษตรกรชาวสวนยางที่มีความเชื่อร่วมกันว่าการแก้ปัญหาราคายางพาราตกต่ำตามนโยบายและมาตรการของหน่วยงานภาครัฐเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ยั่งยืน ใช้ระบบสั่งการแบบบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชน ขาดความจริงจัง และไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของทุกกลุ่ม รวมทั้งขาดความเป็นธรรม และมีการทุจริตรัวโหลเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน โดยการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีแกนนำหลายคนที่ได้เข้ามาสืบบทบาทนำการเคลื่อนไหว ทั้งด้านความกระบวนกรความคิดที่ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางสู่ความยั่งยืนบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง เช่น นายประยงค์ รณรงค์ ประชาญ์ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ ได้ริเริ่มการดำเนินงานโครงการแปรรูปยางพาราเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการแปรรูปยางพาราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสวนยางพารา นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีพันธมิตรการเคลื่อนไหวที่เปิดกว้าง มิได้จำกัดการเคลื่อนไหวเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้เท่านั้น โดยได้มีการประสานการเคลื่อนไหวร่วมกับสมาคมเครือข่ายเกษตรกรชาวสวนยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่

ได้รับผลกระทบจากราคายางพาราตกต่ำด้วย รวมทั้งได้ประสานการเคลื่อนไหวกับเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพืชอื่น ๆ เช่น ปาล์ม น้ำมัน และมะพร้าว เพื่อร่วมกันเรียกร้องให้ภาครัฐกำหนดนโยบายแก้ปัญหาความเดือดร้อนร่วมกัน จากความเป็นมาและยุทธวิธีการขับเคลื่อนของสมาคมสอดคล้องกับทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ซึ่งอธิบายว่าเมื่อกลุ่มชนวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเริ่มมีทรัพยากรเพิ่มขึ้นจึงสร้างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขึ้น โดยกลุ่มเหล่านี้ก็จะพัฒนาเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมได้ตามต้องการ (Jenkins, 1983)

สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีพัฒนาการในการเคลื่อนไหวทางสังคมจากการชุมนุมปิดถนนแบบดั้งเดิม สัมผัสประสบการณ์และสร้างยุทธวิธีที่หลากหลายเป็นอัตลักษณ์ มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การจัดเวทีเสวนาทางวิชาการ การสร้างแนวร่วมผ่านการดำเนินงานกับภาควิชาการ การติดป้ายรณรงค์โดยการประกาศเขตภัยพิบัติราคาขายพาราตามสถานที่ต่าง ๆ การเดินรณรงค์ภายใต้คำขวัญ “เดินร้อยวันพันกิโล” เป็นต้น กระทั่งสามารถยกระดับสู่การเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและมาตรการของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายางพาราอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือ การพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางอย่างยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ Saint-Simon ที่มองว่า “ชนวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” เกิดขึ้นจากการไม่เห็นด้วยกับสภาพที่เป็นอยู่ของสังคม (ชูลีรัตน์ เจริญพร, 2542) และแนวคิดการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการประกอบสร้าง (Constructionist Approach) ที่เสนอโดย Klingerman’s ซึ่งอธิบายว่าการเคลื่อนไหวเกิดจากการมองสถานการณ์คนละแง่มุมและมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและมาตรการของภาครัฐ ขณะที่ภาครัฐยังใช้วิธีการแบบกำหนดมาตรการสั่งการแบบบนลงล่าง ส่งผลให้ช่วงแรกของการเคลื่อนไหวของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ถูกมองจากภาครัฐว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่ผิดกฎหมายและนำไปสู่ความรุนแรง อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวทางสังคมของเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลง จึงนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มอื่น เช่น การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนาอีสาน: กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรไทย (ยุติธรรม ศิริอุเทน, 2544) พบว่า การเคลื่อนไหวของมูลนิธิเกษตรกรไทยไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากถูกต่อต้านจากหน่วยงานภาครัฐ เพราะวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในลักษณะเจาะจงหน่วยงาน ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมชาวสวนยางภาคใต้ที่วิพากษ์ความล้มเหลวของการแก้ปัญหาพาราตกต่ำว่าเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเสนอแนะทางออกการแก้ปัญหาในเชิงการบูรณาการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ จึงส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16

ภาคใต้ไม่ได้เป็นคู่แข่งกับหน่วยงานภาครัฐ จึงส่งผลให้การเคลื่อนไหวของสมาคมชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

บทสรุป

บทความวิจัยนี้มุ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ จากการวิจัยพบว่าบทบาทการเคลื่อนไหวของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ เกิดจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ โดยรัฐบาลมักเลือกใช้วิธีการแทรกแซงหรือการรับประกันราคาและไม่ใช้การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤติราคายางพาราตกต่ำจึงเป็นมูลเหตุให้เกิดการรวมตัวของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้จึงต้องลุกขึ้นเรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลแก้ปัญหาทางพาราทั้งระบบ อันเป็นที่มาของการจดทะเบียนก่อตั้งสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ในวันที่ วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2558

นอกจากนี้ บทความวิจัยนี้มุ่งตอบวัตถุประสงค์การศึกษาถึงยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ โดยพบว่าสมาคมมีการใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมในแต่ละช่วงเวลา ทั้งการสร้างกลุ่มมวลชนจำนวนมากเพื่อยื่นข้อเสนอร้องต่อรัฐบาล การสร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ และพื้นที่อื่น การจัดเวทีวิชาการเพื่อรับฟังมุมมองความรู้จากนักวิชาการเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ การส่งตัวแทนผู้นำเกษตรกรชาวสวนยางไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำเสนอข้อมูลปัญหาทางพาราสู่สาธารณชน การร่วมเคลื่อนไหวกับองค์กรระดับโลกเพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับยางพาราไทยสู่เวทีโลก รวมทั้งเพื่อเปิดรับฟังมุมมองใหม่ ๆ จากระดับโลกสู่การประยุกต์ใช้ในระดับท้องถิ่น การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ นำไปสู่ผลลัพธ์สำคัญ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างกฎหมายระดับพระราชบัญญัติของแก่นนำสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ที่นำไปสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้มีสาระสำคัญนำไปสู่การปรับโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาทางพาราของไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ การบัญญัติเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของชีวิตชาวสวนยางไว้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางพาราทั้งระบบของไทย รวมทั้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงมาตรการแก้ปัญหาทางพาราตกต่ำจากการแทรกแซงราคาไปสู่การประกันรายได้ให้กับเกษตรกรชาวสวนยางด้วยกระบวนการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถอดบทเรียนเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการแก้ปัญหาทางพาราทั้งระบบ ได้แก่ การเปลี่ยนกระบวนการทางความคิด (Mindset) ของเกษตรกรชาวสวนยาง การขับเคลื่อนแนวคิด

สวนยางยั่งยืนสู่การปฏิบัติให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และการสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ในสังคมที่การสื่อสารข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศยุคใหม่ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ได้โดยสะดวกและทันต่อสถานการณ์มากยิ่งขึ้นได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทมากขึ้นในขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นจากหลายกลุ่ม โดยการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายและมาตรการของรัฐ รวมทั้งต้องรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการที่สะท้อนความคิดเห็นและมุมมองที่เป็นกลาง นอกจากนี้การเคลื่อนไหวทางสังคมจำเป็นต้องมีผู้นำการเคลื่อนไหวที่มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการเคลื่อนไหว มีเจตจำนงที่ต้องการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงอย่างแท้จริง รวมทั้งต้องมีผู้นำการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียนรู้ตลอดเวลา และสามารถสื่อสารความรู้และความคิดของผู้นำการเคลื่อนไหวสู่สมาชิกได้อย่างทันต่อสถานการณ์และต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์เคลื่อนไหวควบคู่กัน เนื่องจากต้องมีการวิเคราะห์และประมวลข้อมูลอย่างครอบคลุม การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วน เพราะผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยจึงสามารถบันทึกและประมวลข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นนักวิจัยที่สนใจเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องจับตาประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นและลงพื้นที่เก็บข้อมูลทันทีที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้สามารถเข้าถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้มีเป้าหมายสุดท้ายหรือผลลัพธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางภาคใต้ซึ่งวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ทั้งรายได้ที่เพิ่มขึ้น รายจ่ายที่ลดลง หนี้สินที่ลดลง รวมทั้งสุขภาวะและสุขภาพที่ดีขึ้น ดังนั้นในการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงควรมีการศึกษาโดยการประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับครอบครัวโดยการใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลลัพธ์เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- การยางแห่งประเทศไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *แผนยุทธศาสตร์ยางพาราระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)*. กรุงเทพฯ: การยางแห่งประเทศไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กุสุมา โกศล. (2555). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย. (2558). *รายงานคณะกรรมการ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก http://web.senate.go.th/w3c/senate/comm.php?url=committee&comm_id=1717
- ชูสิทธิ์ เจริญพร. (2542). *การเคลื่อนไหวของชุมชน และองค์กรชุมชนบ้านคว่ำ* (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2564). *แกะรอย “สมาคมเกษตรกรชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้” น้องใหม่ รวบรวมการ*. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2564, จาก <https://www.thansettakij.com/economy/496047>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2557). *อำนาจประเดิมงานถกม็อบสวนยาง*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://www.dailynews.co.th/politics/283186>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). *“ม็อบสวนยาง” บุก ทำเนียบฯ จี้ “ประยุทธ์” ถอนร่าง พ.ร.บ.การยางฯ ออกจากสนช. ชู่ หากตั้งต้น เคลื่อนไหวแน่ เชื่อนายก ถูกป้อนข้อมูลเท็จ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://www.thairath.co.th/content/465412>
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2545). *วิถีชีวิต วิถีสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย*. เชียงใหม่: ตรีสวี (ซิลค์เวอร์มบุคส์).
- โพสต์ทูเดย์ออนไลน์. (2555). *ม็อบชาวสวนบุกกรุงจี้แก้ราคาทุบ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://www.posttoday.com/social/local/174754>
- โพสต์ทูเดย์ออนไลน์. (2558). *ชุมพร-แนวร่วมกู้ชีพชาวสวนยาง ดัดป้ายประกาศเขตภัยพิบัติราคายางพาราตกต่ำ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://www.posttoday.com/social/local/390556>
- เมเนเจอร์ออนไลน์. (2557). *ชาวสวนยางลั่นทุนนิยมทำเกษตรกรล้มละลาย ยื่น 5 มาตรการให้รัฐปฏิบัติภายใน 45 วัน ก่อนบุกทำเนียบ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://mgronline.com/south/detail/9570000115710>
- ยุติธรรม ทิริอุเทน. (2544). *การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนาอีสาน: กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สปริงนิวส์. (2563). *ย้อนรอยราคายางพาราไทย นายกฯ คนไหนบ้งสุด !*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://www.springnews.co.th/news/802243>
- สยามรัฐ. (2560). *ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติครั้งที่ 10 รับข้อเสนอปัญหาการจัดการน้ำ-ที่ดิน-ป่าไม้-ทะเล ให้กรม.พิจารณา*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://siamrath.co.th/n/28069>

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)* หน้า 177. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2534). *คณะรัฐมนตรี คณะที่ 46*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก https://www.soc.go.th/?page_id=6168
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2561). *ประกาศสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ*. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2564, จาก <https://sapa.thaipbs.or.th/assets/uploads/source/6104.pdf>
- เอนก กุณาละสิริ, มณีสร อนันตะ และ ทินกร เพชรสูงเนิน. (2556). *วิถีตลาดยางพารา. วารสารยางพารา, 34(1), 22–31.*